

Капарнік Б.,
Рівненський державний гуманітарний університет

ІНТЕГРАЦІЯ ВИДІВ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА УРОКАХ ЧИТАННЯ

У статті розкрито значення інтеграції різних видів навчальної діяльності, відповідно до етапів уроку читання. Увага приділяється встановленню міжпредметних зв'язків та пошуку оптимальних для кожного етапу уроку видів навчальної діяльності, їх інтеграції.

Ключові слова: інтеграція, мовлення, міжпредметні зв'язки, види навчальної діяльності.

В статье раскрыто значение интеграции различных видов учебной деятельности, в соответствии с этапами урока чтения. Внимание уделяется установлению межпредметных связей и поиска оптимальных для каждого этапа урока видов учебной деятельности, их интеграции.

Ключевые слова: интеграция, речь, межпредметные связи, виды учебной деятельности.

The article is devoted to the importance of integration of various learning activities, according to the stages of Reading lesson. Attention is given to the establishment of interdisciplinary relations and optimal for each stage of the lesson learning activities and their integration.

Key words: integration, speech, interdisciplinary relations, types of learning activities.

Мета статті: розкрити можливості уроку читання щодо інтеграції різних видів діяльності учнів.

Виклад теоретичного матеріалу. Нові освітні завдання, поставлені перед школою та вчителями, успішно реалізуються завдяки ідеї інтегрованого навчання. Головна мета такого навчання – допомогти учням цілісно побачити навколишній світ і самих себе, зайняти певну життєву позицію щодо природи та суспільства.

Інтеграції навчання відведена важлива роль у підвищенні науково-теоретичної та практичної підготовки учнів, особливістю якої є оволодіння школярами узагальненим характером пізнавальної діяльності. За допомогою інтеграції та міжпредметних зв'язків не тільки вирішуються завдання навчання, розвитку і виховання учнів на якісно новому рівні, але й закладається фундамент для комплексного бачення, підходу і вирішення складних проблем реальної дійсності. Саме тому інтеграція є важливою рисою і результатом комплексного підходу в навчанні молодших школярів.

Перспективність інтегрованого підходу полягає передусім у тому, що він має змогу нівелювати деякі слабкі сторони предметної системи навчання, подолати розрізненість, фрагментарність у сприйманні довкілля учнями. І водночас, синтезуючи сильні сторони предметного навчання, створює сприятливі умови для формування у дитини здатності сприймати предмети та явища різнобічно, системно та емоційно [2, с. 3].

Інтеграція – процес зближення і зв'язку наук, який представляє собою високу форму втілення міжпредметних зв'язків на якісно новому рівні навчання, який сприяє створенню нового цілого моноліту знань [1, с. 48].

Сутність інтеграції можна визначити як процес і результат формування цілісного знання в умовах здійснення інтеграційної діяльності [6, с. 6].

В основі психофізичної теорії Ю.А. Самаріна лежить твердження, що будь-яке знання є асоціація, а система знань – система асоціацій. Крім того, міжпредметні асоціації – вищий ступінь розумової діяльності учня. Формування таких асоціацій дозволяє учневі використовувати знання з різних галузей, підпорядковувати їх одне одному, встановлювати між ними взаємозв'язки [4, с. 48].

Згідно цього твердження учень має знати “небагато, але про все”, знання повинно носити кількісний характер. Під час засвоєння нових понять, учні розширюють і доповнюють систематично уже набуті знання [7, с. 14].

Необхідність реалізації принципу інтеграції трактується як одне з важливих умов ефективності навчального процесу. Цей принцип частково впроваджений у початковій школі, оскільки відповідає психічній і фізіологічній природі молодшого школяра. В інтеграції вбачають наявність великих потенціальних можливостей у розвитку інтелекту дитини [5, с. 52].

Вагомою складовою інтелектуального розвитку є розвиток мовленнєвий. Формування й удосконалення у молодших школярів мовленнєвої діяльності на основі інтеграційного підходу є необхідним, оскільки така діяльність в умовах початкового навчання відіграє провідну роль на всіх без винятку уроках [3, с. 13].

На уроках читання для того, щоб зробити мовлення учнів якісним (образним, правильним, точним, зв'язним) недостатньо прочитати текст та відповісти на поставлені після нього питання, необхідно стимулювати їх до текстотворення, самостійного висловлювання власних думок. Цьому здебільшого сприяє інтеграція різних видів діяльності. Водночас ідейно-тематичне, жанрове багатство текстового матеріалу, який використовується для створення мовленнєвих ситуацій, вводить учнів у світ добра, краси, сприяє розширенню кругозору дітей, збагаченню їхнього словника та граматичної структури мовлення.

Зміна різних видів діяльності на уроках читання буде ефективною тільки тоді, коли уроки читання будуть узгоджені з іншими предметами тематично (українською мовою, природознавством, образотворчим мистецтвом). Це збільшить ступінь встановлення міжпредметних зв'язків, а також активізує дітей та їхню словесну творчість.

Основні види діяльності на уроках читання можуть підсилюватися супровідними: малюванням, художньою працею, дослідницькою діяльністю, виразним читанням віршів, драматизацією, складанням діалогів, співом тощо. Добираються такі супровідні види діяльності залежно від мети та етапу уроку. Головне – домогтися повного злиття різних видів діяльності, щоб викликати та підтримувати творчу реакцію дитини, активізувати її пізнавальні можливості, досягти органічного поєднання логіко-понятійного й емоційно-образного компонентів на різних етапах пізнання та творення тексту [8, с. 34].

Практика. Покажемо основні способи інтеграції видів діяльності учнів на уроці читання залежно від етапу

уроку (на прикладі уроку читання у 3 класі “Що означає бути людиною? В. Сухомлинський “Який слід людина повинна лишити на землі?”).

Етап уроку	Види діяльності, що інтегруються
I. Повторення вивченого. Актуалізація опорних знань, умінь і навичок.	1) відгадування загадок та ребусів; 2) розгляд малюнків (спостереження, порівняння, аналіз); 3) виразне читання вірша; 4) словесне малювання; 5) словникова робота; 6) самодиктант, граматичні завдання; 7) драматизація (читання в особах).

1. Відгадування загадки.

Зима настала біла, гарна,
І сніг навкруг, куди не йди,
Десь тут руда лисичка пробігала,
Лишаючи свої ... (сліди).

2. Розгляд малюнків (зв'язок з природознавством).

Розгляньте малюнки (1-й мал.: лісник садить дерева; 2-й мал.: картина сучасного міста з машинами і заводами) і скажіть, який слід може залишити людина? (Лісник садить дерева, щоб з них виріс ліс і тваринам було де жити. Машини і заводи, створені людьми, забруднюють навколишнє середовище і багато тварин і птахів гине внаслідок цього.)

3. Читання вірша виразно.

Життя людині хочеться прожити,
В багатстві, радості й добрі,
Побудувати будинок, в ньому жити,
Для цього треба статки не малі!
Де людина, трудиться, працює,
Лишає слід у витворі своїм.
І сил і часу свого не шкодує,
Добро принести хоче вона всім!

– Для чого людина працює (щоб мати гроші й можливість щось купити, побудувати; щоб жити в достатку)

– Чому ми так цінуємо те, що ми робимо? (ми залишаємо у роботі частинку своєї душі). Як ви розумієте вислів “Лишає слід у витворі своїм”?

Етап уроку	Види діяльності, що інтегруються
II. Мотивація навчальної діяльності учнів. Повідомлення теми і завдань уроку.	1) розгляд малюнків до тексту; 2) словникова робота; 3) слухання музичних творів; 4) підготовлені розповіді учнів на народознавчій, природознавчій основі; 5) узагальнення спостережень після екскурсії; 6) вирішення проблемних питань.

4. Розгляд малюнків.

– Розгляньте малюнки на дошці (1-й мал.: чоловік будує будинок; 2-й мал.: чоловік садить дерево; 3-й мал.: батько іде з сином). Як ви гадаєте, чому саме ці малюнки я підібрав? Про що буде наш урок? (У народі кажуть, що людина за життя повинна зробити три речі: побудувати будинок, посадити сад і виховати сина. Так вона залишить свій слід на землі. Я гадаю, що темою нашого уроку буде “Слід, який лишає людина на землі”)

5. Підготовлені розповіді учнів.

Розповіді учнів про те, чого в житті досягли їхні батьки (ким стали, що зробили).

– Давайте прочитаємо оповідання В. Сухомлинського “Який слід людина повинна лишити на землі?” і довідаємося, чого досяг один чоловік і який слід залишив він за своє життя.

Етап уроку	Види діяльності, що інтегруються
III. Сприйняття та усвідомлення нового навчального матеріалу. Розвиток мовленнєвих умінь і навичок.	1) читання мовчки та хором; 2) “орфоепічне” читання; 3) композиційний аналіз тексту; 4) добір заголовків; 5) репродуктивний, стислий чи детальний перекази; 6) бесіда на основі прочитаного; 7) словесне малювання.

6. Бесіда на основі прочитаного.

– Про кого розповідається у творі?

- Як склалася доля хлопця за життя?
- Про що запитував дідусь Чоловіка? Чому?
- Про який слід йдеться в оповідання. На вашу думку який слід мав залишити Чоловік?
- Уважно прочитайте заголовок і спробуйте дати відповідь на поставлене в ньому питання.

7. Словесне малювання.

– Уявіть, що ви будівельник з оповідання, намалюйте словами, що ви уявляєте, коли побудували будинок, опишіть свої емоції та почуття.

Етап уроку	Види діяльності, що інтегруються
IV. Творче застосування знань учнів. Творча робота.	1) різні види творчого переказу; 2) ліплення з пластиліну композиції; 3) ілюстрування однієї з частин тексту (малювання картин до тексту); 4) інсценування та драматизація.

8. Малювання (зв'язок з образотворчим мистецтвом).

– До поданого оповідання немає ілюстрації чи малюнка. Спробуйте його намалювати.

9. Творчий переказ.

– Перекажіть текст від імені головного героя.

Висновок. Як бачимо структура уроку читання дозволяє поєднувати різні види діяльності учнів. Як наслідок, в учнів активізується пізнавальна, словесна та практична діяльність. На кожному етапі слід використовувати елементи ігрової діяльності та драматизації, що дає можливість учням виокремлювати спільні та відмінні, істотні та неістотні ознаки. Спостереження за довкіллям допомагає розширювати уявлення про слова, що означають явища природи, розкрити сутність причинно-наслідкових зв'язків, допомагають об'єднати читання з природознавством, встановити зв'язки між предметами. Художня діяльність допомагає розвитку учнівської уяви, образно сприймати навколишній світ, а також пов'язує образотворче мистецтво, музику з читанням. Зміна різних видів діяльності не лише стимулює до практичної роботи, але й сприяє текстотворенню молодших школярів на уроках читання.

Література:

1. Бахарева Л. Н. Интеграция учебных занятий в начальной школе на краеведческой основе // Начальная школа. – 1991. – № 8. – С. 48-51.
2. Варзацька Л. О. Інтегровані уроки рідної мови і мовлення в перших класах загальноосвітніх шкіл : Метод, посіб. / Л. О. Варзацька. – К. : Юніверс, 2000. – 143 с.
3. Вашуленко М. С. Інтегрування завдань з рідної мови й читання // Початкова школа. – 1994. – № 6. – С. 13-16.
4. Іванчук М. Г. Інтегроване навчання : сутність та виховний потенціал (Виховання особистості молодшого школяра в умовах інтегрованого підходу до навчання) / М. Г. Іванчук – Чернівці : Рута, 2004. – 359 с.
5. Калягин Ю. М. Об интеграции и воспитании в начальной школе // Начальная школа. – 1989. – № 3. – С. 52-57.
6. Криса В. Б. Методологические и психолого-педагогические основы интегративности обучения / В. Б. Криса. – С. 3-6.
7. Самарин Ю. А. Особенности деятельности школьников / Ю. А. Самарин. – М. : АПН РСФСР, 1962. – 194 с.
8. Шильцова Л. М. Інтегровані уроки рідної мови і мовлення в початковій школі / Л. М. Шильцова, Л. О. Варзацька. – Х. : Веста : Вид-во “Ранок”, 2008. – 176 с.